

**Nota Sport en Bewegen
Pijnacker-Nootdorp
2017 - 2020**

VOORWOORD

Voor u ligt de Nota 'Sport en bewegen' voor de jaren 2017-2020.

Zeker ook in onze gemeente biedt sport aan heel veel mensen plezier en ontspanning en draagt het bij aan een goede gezondheid. Ik realiseer me ten volle dat deze sportnota vooral de rol van de sport beschrijft. Ik heb er het volste vertrouwen in dat wij ook met de andere partijen in de sectoren onderwijs, jeugd en zorg (sociaal domein) kunnen samenwerken en tot een gezamenlijk gedragen uitvoering komen van de voorgenomen ambities en actiepunten. Ik zal me daar de komende tijd als Wethouder Sport graag voor inzetten.

Daarom is het allerbelangrijkste in deze nota:

Hoe gaan we 'Sport en bewegen' ook 'samen doen'?

Ik hoop dat deze nota daarvoor de komende jaren de basis mag zijn.

De projectgroep en de betrokken ambtenaren wil ik hartelijk danken voor hun continue inzet. Hun bereidheid tot doorzetten heeft het mogelijk gemaakt deze nota u nu aan te bieden.

'Last but not least' dank ik mijn voorganger, Bernhard Minderhoud, voor zijn werk aan deze nota besteed.

Pijnacker, oktober 2017

Wethouder Sport

Bob F. van der Deijl

INLEIDING

Voor u ligt de nota Sport en Bewegen Pijnacker-Nootdorp 2017-2020. Een gezamenlijk product van gemeente, sportraad en sportplatform, dat 'in contact' is opgesteld met inwoners, sport- en welzijnsorganisaties. In deze nota worden onze gezamenlijke ambities gepresenteerd op het gebied van sport en bewegen. Deze ambities worden als volgt verwoord:

1. Sport als doel: sport en sportbeoefening op zichzelf
De wens om sport en sportbeoefening in al haar vormen in stand te houden, de mogelijkheden daartoe te bevorderen, toegankelijk en betaalbaar te houden en de continuïteit van sport in verenigingsverband te waarborgen.
2. Sport als middel: bewegen en een gezonde leefstijl
De wens om sport in te zetten als middel om maatschappelijke thema's te agenderen en aan te pakken, in antwoord op de ambitie van de raad: 'Een krachtige samenleving die zorgzaamheid toont' en een ambitie die aansluit bij de 'Visie op het sociaal domein'.

Het proces

Op 29 februari 2016 heeft een daarvoor opgerichte projectgroep¹ een startbijeenkomst georganiseerd om informatie op te halen voor de nieuwe nota Sport en Bewegen. Deze informatie is vertaald in ambities langs de volgende zes thema's:

1. Meedoen!
2. Sterke sportverenigingen
3. Goede voorzieningen
4. Samenwerking en verbinding
5. Gezonde leefstijl
6. Sport 2.0: veranderende behoeften en nieuwe (technische) ontwikkelingen

Onze ambities

De positieve effecten die zijn verbonden aan sport en bewegen zijn het grootst als zoveel mogelijk inwoners van onze gemeente *meedoen!* De uitdaging is om mensen die nu nog aan de kant staan meer te verleiden tot sport en bewegen. Wij beschouwen *sterke sportverenigingen* en *goede voorzieningen* ook de komende jaren als twee onmisbare pijlers onder een gezond sportklimaat. Door de komende jaren in te zetten op meer en betere *samenwerking en verbinding* tussen sport, onderwijs en het sociaal domein moeten sport en bewegen effectiever worden ingezet als middel, bijvoorbeeld om onze inwoners te stimuleren tot een *gezonde leefstijl*. Gebruik makend van nieuwe inzichten en innovaties zullen we samen met onze partners inspelen op de *veranderende sport- en beweegbehoeften* van onze inwoners.

De uitvoering

Naast deze beleidsnota hebben we een uitvoeringsprogramma opgesteld waarin onze ambities zijn vertaald in actiepunten met een toewijzing van verantwoordelijkheden en een planningsvoorstel.

Investeringsplan voetbal-, hockey-, korfbal- en handbalvoorzieningen

Bij het ontwikkelen van deze sportnota is middels een onderzoek geïnventariseerd of de buitensporten voetbal, korfbal, hockey en handbal, voldoende ruimte beschikbaar hebben om hun ambities voor de komende jaren waar te maken. Dit investeringsplan wordt tegelijk met deze sportnota aangeboden aan de gemeenteraad voor besluitvorming. Met het investeringsplan stellen wij voor de vastgestelde knelpunten op te lossen in de zomer van 2019 (en verder). Uiteraard na besluitvorming door de gemeenteraad en afweging bij de Kadernota 2018.

---

¹ De projectgroep is samengesteld uit twee vertegenwoordigers uit de sportraad, twee vertegenwoordigers uit het sportplatform en drie deskundigen uit de sectoren jeugd, onderwijs en zorg.

INHOUD

Voorwoord	1
Inleiding	2
Sport, beweeg, leef!	4
Terugblik	5
Aan de slag met zes thema's	7
1. Meedoen!	8
2. Sterke sportverenigingen	9
3. Goede voorzieningen	10
4. Samenwerking en verbinding	11
5. Gezonde leefstijl	12
6. Sport 2.0: veranderende behoeften en nieuwe (technische) ontwikkelingen	13
Financiën	14
Bijlage 1. Overzicht sportvoorzieningen	16
Bijlage 2. Team4Talent, beweegcoaches, agenda sociaal domein en kernteams	17
Bijlage 3. Onderwerpen die genoemd zijn tijdens de startbijeenkomst	19

SPORT, BEWEEG, LEEF!

Sport, bewegen en een gezonde leefstijl staan de laatste jaren nadrukkelijk in de schijnwerpers. Mensen die regelmatig in beweging zijn voelen zich fitter en zijn minder vaak ziek. Sport² is echter ook een uitstekend middel om maatschappelijke vraagstukken, zoals gezond gewicht, leefstijl, veiligheid, participatie en (re-)integratie in samenhang aan te pakken. Meer eerst en vooral is het gewoon leuk om te sporten en te bewegen!

Trots op onze sportorganisaties!

Pijnacker-Nootdorp kent een rijk en bloeiend sportverenigingsleven. Onze gemeente beschikt over een gevarieerd aanbod aan voorzieningen waar gelegenheid tot sport wordt geboden. Hierdoor kunnen veel sporten beoefend worden. Wekelijks besteden talloze kinderen, volwassenen en senioren hun vrije tijd aan sport. Vrijwilligers staan klaar om hen daarbij te begeleiden en sport daadwerkelijk mogelijk te maken. Onze inwoners zijn op verschillende manieren actief en betrokken bij hun sportvereniging: als sporter, trainer, begeleider, bestuurder of in een andere functie. Hiermee vervullen de sportverenigingen een waardevolle bijdrage aan onze samenleving. Daar zijn wij trots op en blij mee!

Ontmoeting, verbinding en verbreding: samen op weg naar een gezonde samenleving

Sport en bewegen zorgen voor ontmoeting en verbinding. Niet alleen tussen inwoners, maar ook tussen organisaties. Sportverenigingen, scholen, kinderopvang, jeugdorganisaties en zorgaanbieders kunnen, elk met hun eigen maatschappelijk netwerk, een belangrijke waarde vervullen voor onze samenleving. Met deze nota Sport en Bewegen roepen wij sportorganisaties, maatschappelijke instellingen én inwoners op om te streven naar een sportieve en gezonde samenleving; ieder vanuit zijn of haar eigen rol en verantwoordelijkheid.

Deze samenwerking komt echter niet zomaar tot stand en verlangt continue inzet van de betrokken partijen. Er ligt dan ook een uitdaging voor deze partijen om elkaar te ontmoeten, ideeën en behoeften uit te wisselen en elkaar te ondersteunen bij het vinden van oplossingen en het maken en uitvoeren van plannen. Van professionele partijen zoals Team4talent, de beweegcoaches, stichting Jeugd- en Jongerenwerk Midden-Holland en stichting Welzijn en Ondersteuning Pijnacker-Nootdorp (SWOP), maar ook van instellingen als de sportraad en het sportplatform verwachten wij dat zij fungeren als 'aanjagers'. Daar waar nodig treedt de gemeente op als bruggenbouwer om partijen aan te zetten tot samenwerking en waar nodig obstakels weg te nemen die een goede samenwerking belemmeren.

Leeswijzer

In deze nota presenteren we onze ambities voor sport en bewegen. Dit doen we aan de hand van zes thema's, die we samen met vertegenwoordigers uit het veld hebben geselecteerd. Separaat van deze nota is een uitvoeringsprogramma opgesteld, waarin we per thema concrete actiepunten benoemen voor de periode 2017-2020.

Voordat we onze ambities presenteren blikken we in het volgende hoofdstuk eerst kort terug op hetgeen de afgelopen jaren op het gebied van sport en bewegen is bereikt. We sluiten deze nota af met een overzicht van in te zetten financiële middelen.

---

² Waar in deze nota 'sport' wordt genoemd, wordt in breder verband veelal 'sport en bewegen' bedoeld.

TERUGBLIK

Eind 2009 is de beleidsnota Sport en Beweging 2009-2015 vastgesteld, met als belangrijkste onderwerp de toekomstige behoefte aan sportvoorzieningen. Dit gegeven de verwachting dat onze gemeente in 2015 60.000 inwoners zou tellen. Vrijwel direct na vaststelling van de nota werden de gevolgen van de wereldwijde kredietcrisis zichtbaar. Eén van de gevolgen was een stagnerende woningbouw, een minder snelle groei van het aantal inwoners en daarmee ook een minder snelle behoefte aan investeringen in (nieuwe) sportvoorzieningen.

Inmiddels is het 2017, telt Pijnacker-Nootdorp bijna 53.000 inwoners, is de kredietcrisis (nagenoeg) overwonnen en staan overheid en samenleving voor een aantal nieuwe uitdagingen. Tijd derhalve voor een nieuwe nota sport en bewegen met nieuwe ambities. Maar eerst blikken we kort terug op enkele kenmerkende wapenfeiten, die de afgelopen jaren op het gebied van sport en bewegen zijn gerealiseerd.

Voorzieningen

Ten behoeve van het instandhouden van de kwaliteit en capaciteit van onze sportvoorzieningen zijn de afgelopen jaren de volgende investeringen gedaan:

- 2013 - realisatie van sporthal Het Nest
- 2013 - realisatie van handbalcomplex Keijzershof (clubgebouw + 2 verharde handbalvelden)
- 2014 - verplaatsing van rijvereniging en ponyclub 't Blauw Gele Vendel naar locatie Hoogseweg
- 2014 - vervanging van de zandkunststofvelden van hockeyclub Pijnacker
- 2014 - realisatie van een semiwaterveld voor hockeyclub Pijnacker
- 2014 - realisatie van voetbalveld 9 op sportpark De Groene Wijdte

In 2017 is het beheer en de exploitatie van zwembad De Viergang voor een periode van 15 jaar overgedragen aan Sportfondsen Nederland BV. Hiermee is de continuïteit van deze belangrijke maatschappelijke voorziening tot 2032 voor onze inwoners gegarandeerd.

In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van de sportvoorzieningen in Pijnacker-Nootdorp.

Profijtbeginsel binnen- en buitensport

Met het oog op de betaalbaarheid van onze voorzieningen heeft de gemeenteraad besloten om met ingang van 2012 de kostendekkendheid (balans tussen inkomsten en uitgaven) te verbeteren door hantering van het profijtbeginsel³.

Voor de binnen- en buitensportverenigingen heeft dit geleid tot substantiële tariefsverhogingen. Zo zijn de tarieven voor de binnensportvoorzieningen gedurende de periode 2012-2015 gemiddeld met ruim 11% per jaar gestegen. De tarieven voor het gebruik van de voetbal-, korfbal-, handbal- en hockeyvoorzieningen zijn in dezelfde periode jaarlijks met gemiddeld 33,4% verhoogd. Vanaf 2015 is sprake van stabiliteit in de tarieven met alleen een periodieke indexering ter compensatie van de inflatie. Afspraken hierover zijn vastgelegd in huur- of gebruiksovereenkomsten met een looptijd voor onbepaalde tijd. Bij wijziging van het huur- en/of het tarievenbeleid is een raadsbesluit noodzakelijk.

Sportstimulering

Sportstimulering beoogt toename van de sportdeelname onder alle lagen van de bevolking. Net als vrijwel alle andere gemeenten in Nederland heeft Pijnacker-Nootdorp zich in 2013 daarom ook

---

³ Profijtbeginsel wil zeggen dat diegene die 'profiteert', dus profijt heeft van een voorziening, daaraan ook (in meer of mindere mate) bijdraagt.

aangesloten bij de 'Brede impuls combinatiefuncties' (www.combinatiefuncties.nl). Deze impuls bestaat sinds 2012 en beoogt verbindingen te leggen tussen sport- en beweegaanbieders, scholen, zorg- en welzijnsinstellingen en het bedrijfsleven door de inzet van zogenoemde combinatiefuncties voor onderwijs, sport en cultuur.

Als gevolg van de impuls is in onze gemeente 7,5 fte vrijgemaakt voor sport. Hiervan is 6,0 fte actief voor de doelgroep jeugd tot en met 21 jaar (georganiseerd onder de naam Team4Talent) en wordt sinds 2017 1,5 fte ingezet als beweegcoaches voor de doelgroepen senioren en aangepast sporten. Meer informatie over Team4Talent en de beweegcoaches is te vinden in bijlage 2.

Sinds 2013 worden door de gemeente geen exploitatiesubsidies meer verstrekt aan (sport)verenigingen. Wel kunnen vrijwilligersorganisaties als verenigingen een beroep doen op het Stimuleringsfonds particulier initiatief voor het organiseren van activiteiten voor de doelgroepen jeugd, mensen met een beperking en kwetsbare inwoners. Sinds 2017 kunnen vrijwilligersorganisaties ook een beroep doen op de regeling voor het organiseren van evenementen met een openbaar karakter.

Vanaf 2014 kunnen kinderen van minima gebruik maken van het Jeugdsportfonds Pijnacker-Nootdorp. Dit fonds maakt sporten mogelijk voor kinderen van 4 tot 18 jaar die afkomstig zijn uit gezinnen met een minimuminkomen⁴ met als doel te voorkomen dat deze kinderen in een sociaal isolement raken. Het gaat daarbij om activiteiten in teamverband. Het Jeugdsportfonds verstrekt bijdragen voor zowel het lidmaatschap (contributies) als voor sportattributen. De maximale vergoeding bedraagt € 225,- per kind per 12 maanden. Het uit te keren bedrag wordt rechtsreeks overgemaakt naar de aanbieder, zoals de sportvereniging of de leverancier van de sportattributen.

---

⁴ De inkomensgrens is op 1 juni 2017 verhoogd naar 130% van de bijstandsnorm.

AAN DE SLAG MET ZES THEMA'S

Als opmaat naar deze nota heeft op 29 februari 2016 een door de gemeente ingestelde projectgroep een goed bezochte startbijeenkomst georganiseerd. Meer dan 80 mensen uit de sport, het onderwijs, de kinderopvang, de jeugdsector en de politiek zijn met elkaar in debat gegaan over sport en bewegen in het Pijnacker-Nootdorp van 2020. In bijlage 3 is een overzicht opgenomen van de onderwerpen die tijdens de bijeenkomst aan de orde zijn gesteld.

De deelnemers aan de startbijeenkomst onderkennen dat sport en bewegen zowel een *intrinsieke waarde* hebben als vrijetijdsbesteding, maar ook als *middel* kunnen worden ingezet om de gezondheid, de fysieke, mentale en sociale ontwikkeling en de weerbaarheid van onze inwoners te bevorderen. De inbreng van de deelnemers is door ons vertaald in ambities voor sport en bewegen tot 2020 langs de volgende zes thema's:

1. Meedoen!
2. Sterke sportverenigingen
3. Goede voorzieningen
4. Samenwerking en verbinding
5. Gezonde leefstijl
6. Sport 2.0: veranderende behoeften en nieuwe (technische) ontwikkelingen

In het vervolg van dit hoofdstuk werken we de zes thema's verder uit en spreken we onze ambities uit. Apart van deze nota presenteren we een uitvoeringsprogramma, waarin de zes thema's zijn vertaald in actiepunten met een toewijzing van verantwoordelijkheden en een planningsvoorstel.

1. MEEDOEN!

Hoe meer en hoe langer onze inwoners sporten en bewegen, hoe groter de positieve effecten die hieraan verbonden zijn. Dit geldt niet alleen voor de maatschappelijke effecten die we verbinden aan sport en bewegen, maar ook voor de gezondheid van onze verenigingen (ledenaantallen) en het gebruik en economisch rendement van onze voorzieningen.

Dat mensen sporten en bewegen is van alle tijden. De voorkeuren zijn aan verandering onderhevig. De behoefte aan ongeorganiseerde vormen van sport en bewegen neemt toe, maar dit gaat voornamelijk niet of nauwelijks ten koste van het aantal mensen dat in verenigingsverband sport. De afgelopen jaren is een (landelijke) terugloop van leden bij een aantal sporten gecompenseerd door de sterke groei van (onder meisjes populaire sporten als) voetbal en hockey.

Wij zetten ons de komende jaren in voor een samenleving waarin iedereen moet kunnen sporten en bewegen. Daarbij is een belangrijke (maar niet exclusieve) rol weggelegd voor de sportverenigingen en sportvoorzieningen. In toenemende mate spelen ook commerciële aanbieders in op de wensen en behoeften van de sportconsument en speelt de openbare ruimte een steeds belangrijkere rol bij de sportieve vrijetijdsbesteding van onze inwoners (denk aan activiteiten als wandelen, fietsen, skeeleren, paardrijden, hardlopen en bootcamp).

Daar waar inwoners belemmeringen ondervinden om mee te doen worden deze naar vermogen aangepakt. Bestaand beleid hieromtrent wordt gecontinueerd. Het Jeugdsportfonds blijft bestaan en onze sportfunctionarissen van Team4Talent en beweegcoaches blijven zich inzetten voor kwetsbare doelgroepen. Voor het in contact komen met kwetsbare inwoners en het ontwikkelen van de juiste programma's en activiteiten is verbinding en samenwerking tussen sport, onderwijs en het sociaal domein cruciaal (zie hoofdstuk 4).

Het is onze *ambitie* om de sportdeelname in onze gemeente in algemene zin minimaal op het niveau van 2016 te houden. Voor kwetsbare groepen als bijvoorbeeld kinderen met overgewicht, ouderen die in een sociaal isolement verkeren, mensen met een beperking en statushouders beogen we een toename van de sportdeelname. Om deze ambitie te kunnen effectueren is het nodig inzicht te hebben in de bestaande sportdeelname. Daarom zal de gemeente op basis van cijfers van verschillende instanties (denk aan: GGD, CBS en NOC*NSF) een zogenoemde 0-situatie vaststellen.

2. STERKE SPORTVERENIGINGEN

Sportverenigingen zijn van onschatbare waarde. Ruim 22.000 van onze inwoners zijn lid van één of meer sportverenigingen en velen verrichten er vrijwilligerswerk. Samen sporten en ontmoeten zij elkaar bij de vereniging en ontwikkelen er sociale en sportieve vaardigheden. Hoewel de meeste van onze sportverenigingen er in algemene zin goed op staan, hebben andere verenigingen het de afgelopen jaren moeilijker gekregen. Het bestuurs- en organisatiewerk wordt complexer en veeleisender en veel taken rusten op (te) weinig schouders.

Zowel de gemeente en de sportraad als uiteraard de verenigingen zelf onderkennen het belang van sterke, vitale verenigingen. De besturen van deze verenigingen ontplooiën vanuit hun eigen verantwoordelijkheid - realistisch en toekomstgericht - activiteiten voor hun leden. Zij zijn zich, gelukkig genoeg, meestal ook bewust van hun maatschappelijke rol. Er is een positieve grondhouding om, onder een regisserende of faciliterende rol van de gemeente, verbindingen te leggen en samenwerkingsverbanden met en in het sociaal domein te sluiten. Het is aan de verenigingen zelf om hun maatschappelijke rol beperkt of ruim te definiëren.

Sportverenigingen staan voor een steeds grotere uitdaging om de vrijwilligersorganisatie niet alleen in kwantitatieve maar ook in kwalitatieve zin op peil te houden. Hoewel het aantal vrijwilligers in de sport nog redelijk stabiel blijft, wijst de praktijk uit dat het aantal uur dat mensen als vrijwilliger aan hun vereniging willen of kunnen spenderen terug loopt. Vooral de toenemende verplichtingen thuis, op het werk of als mantelzorgers zijn hier debet aan, maar ook de soms veeleisende leden vergen veel van vrijwilligers. Niet alleen in de sport, maar ook in sectoren als welzijn, cultuur en zorg staat vrijwilligerswerk en daarmee de kwaliteit en continuïteit van organisaties onder druk. Daarom is het van groot belang op integrale wijze tot een aanpak komen om het potentieel van vrijwilligers in onze gemeente optimaal te benutten en het bestaande vrijwilligersbeleid te herijken. De ontwikkelingen in de afgelopen jaren rechtvaardigen een actualisatie. Met elkaar moeten we in elk geval wegen vinden om meer inwoners (en met name jongeren, statushouders en uitkeringsgerechtigden) te stimuleren tot het doen van vrijwilligerswerk. Naast aandacht voor de vrijwilligersproblematiek, bestaat bij sportverenigingen de wens om met de gemeente in gesprek te gaan en te blijven over financiële en bestuurlijke zaken.

Het is onze *ambitie* om sterke sportverenigingen te hebben en te houden. Om deze nota op dit thema tot een succes te maken is het belangrijk dat gemeente, sportorganisaties, sportraad en sportplatform, elkaar versterken en aanvullen waar nodig, oog en oor hebben voor elkaars positie en open staan voor dialoog.

3. GOEDE VOORZIENINGEN

Met het huidige voorzieningenniveau kent Pijnacker-Nootdorp op sportgebied een goede basisinfrastructuur met, verspreid over de gemeente en goed aansluitend op de vraag van de inwoners, een gevarieerd en kwalitatief goed aanbod van binnen- en buitensportaccommodaties en een hedendaagse zwemvoorziening. Een groot deel van de inwoners weet, georganiseerd of niet georganiseerd, de weg naar deze voorzieningen prima te vinden. Een ander deel heeft een voorkeur voor andersoortige voorzieningen, variërend van trapveldjes, fiets- en wandelpaden, ruimte om hard te lopen en te skeeleren tot sportscholen. Voor sporten als atletiek en honk- en softbal zijn onze inwoners aangewezen op voorzieningen in onze buurgemeenten.

Voor een toekomstbestendig aanbod van voorzieningen is het zaak om met (NOC*NSF) normen en richtlijnen als leidraad inzicht te krijgen in (ontwikkelingen in) de afstemming van vraag en aanbod en de eventuele knelpunten hierin. Als sprake is van over- of ondercapaciteit dan betekent dit dat bekeken moet worden hoe dit opgelost en/of in de toekomst voorkomen kan worden. Inmiddels is een inventarisatie naar de capaciteit van voetbal-, hockey-, korfbal- en handbalvoorzieningen afgerond en is voorzien in een investeringsvoorstel. Een inventarisatie naar de capaciteit en behoefte aan binnensportvoorzieningen staat gepland voor 2018.

Door het stimuleren van multifunctionele gebruiksmogelijkheden kan een hoger gebruiksrendement van onze voorzieningen worden gerealiseerd. Voorbeelden zijn: openbaar toegankelijke sportcomplexen (parkfunctie), kunstgrasvelden die zowel een functie voor de sportverenigingen als voor de scholen en de buurt kunnen vervullen, clubgebouwen en gymlokalen die geschikt zijn voor allerlei buurtactiviteiten (buurthuis van de toekomst) en klaslokalen die, in het kader van brede schoolconcepten, ook na schooltijd een functie hebben ten behoeve van sportieve of culturele activiteiten. Door in te zetten op multifunctioneel gebruik kan mogelijk bespaard worden op investeringen in monofunctionele voorzieningen.

Het onderhoud en de instandhouding van sportvoorzieningen vraagt om een gestructureerde aanpak waarbij actuele en complete onderhoudsplannen richting geven aan de benodigde budgetten. In de uitvoering van onderhoud en instandhouding moet vervolgens maatwerk en flexibiliteit mogelijk zijn als dit leidt tot optimalisatie van voorzieningen.

Het is onze *ambitie* om onze burgers een passend voorzieningenaanbod te bieden. Dit betekent dat we goed zicht moeten hebben op de (veranderende) behoeften van onze burgers op het gebied van sport en bewegen, multifunctioneel gebruik van onze voorzieningen propageren en gestructureerd werk maken van onderhoud en instandhouding. Tegelijkertijd willen we ook dat onze voorzieningen toegankelijk zijn voor onze inwoners met een beperking, verduurzamen en (sociaal) veilig⁵ zijn.

---

⁵ Aanbeveling uit het gemeentelijk LHBT-beleid: al onze inwoners moeten kunnen sporten en zich daarbij veilig voelen, ongeacht ras, geloof of seksuele geaardheid, met in acht name van principes als eigen kracht en individuele verantwoordelijkheid. Wij verlangen van sportorganisaties dat zij actief aan maatschappelijk draagvlak werken onder alle bevolkingsgroepen en dat tegen discriminatie, intimidatie en geweld - in welke vorm dan ook - krachtig wordt opgetreden.

4. SAMENWERKING EN VERBINDING

De decentralisaties in en de transformatie van het sociaal domein hebben als doel onze inwoners naar vermogen te laten participeren en zelfredzaam te laten zijn. Zoals eerder in deze nota opgemerkt biedt sport en bewegen kwetsbare inwoners kansen om deel te nemen en zijn sport en sportverenigingen belangrijk voor de sociale binding en leefbaarheid in Pijnacker-Nootdorp. Van deze samenwerkende en verbindende krachten wordt de komende jaren meer en beter gebruik gemaakt!

De komende jaren wordt het stimuleringsbeleid nog meer gericht op het verhogen van de deelname en het verbeteren van de zelfredzaamheid van aandachtsgroepen, zoals bijvoorbeeld kinderen met overgewicht, ouderen in een sociaal isolement en mensen met een beperking. Onze sportfunctionarissen van Team4Talent en de bewegecoaches blijven zich inzetten voor deze groepen, maar dat kunnen zij niet alleen! Het is onze overtuiging dat effectief stimuleringsbeleid staat of valt met samenwerking en verbinding tussen sport, onderwijs en het sociaal domein.

Conform de in de ontwikkelagenda sociaal domein beschreven ambitie, zien wij daarbij dus ook een rol weggelegd voor onze drie maatschappelijk netwerkpartners: stichting Welzijn en Ondersteuning Pijnacker-Nootdorp (SWOP), stichting Jeugd- en Jongerenwerk Midden Holland en bibliotheek Oostland. Samen met onze inwoners, verenigingen en andere stakeholders richten deze drie partijen zich onder meer op het activeren van aandachtsgroepen, opdat zij zoveel mogelijk op eigen kracht en met ondersteuning van hun netwerk volwaardig kunnen deelnemen aan onze samenleving. Sport en bewegen kunnen daaraan een belangrijke bijdrage leveren.

Ook binnen de sport zien wij mogelijkheden voor en voordelen van betere samenwerking en verbinding. Dit leidt immers tot sterkere sportverenigingen. Verenigingen worden dan ook gestimuleerd te onderzoeken wat de mogelijkheden c.q. voordelen zijn van (het verder uitbouwen van) sportieve en organisatorische samenwerking. Daarbij denken we bijvoorbeeld aan uitwisseling van informatie en (bestuurlijke) expertise, maar ook aan inkoop op het gebied van horeca, energie, sportmaterialen, onderhoud en beveiliging. Om meer samenwerking en verbinding te entameren zetten wij in op (verenigings)ondersteuning door onze netwerkpartners, maar zien wij ook een belangrijke rol weggelegd voor de sportraad en het sportplatform.

Vanuit de waarde die wij hechten aan sport en bewegen is het de komende jaren onze *ambitie* meer samenwerking en verbinding tot stand te brengen, zowel binnen de sportsector als tussen sport, onderwijs en het sociaal domein. Samenwerking en verbinding is noodzakelijk voor een succesvolle implementatie van ons uitvoeringsprogramma. Daar waar implementatie lastig blijkt zet de gemeente zich actief in voor het wegnemen van belemmeringen.

5. GEZONDE LEEFSTIJL

Ondanks de vele inwoners die in georganiseerd of ongeorganiseerd verband sporten en bewegen blijkt dat bijna driekwart van de jongeren in Pijnacker-Nootdorp niet voldoet aan de norm⁶ gezond bewegen. Eén op de drie 19-plussers heeft overgewicht en één op de drie beweegt onvoldoende, met name personen van 55 jaar of ouder. Overgewicht op jonge leeftijd kan tot gezondheidsproblemen op latere leeftijd leiden en vergroot de kans op diabetes. Ouderen met overgewicht hebben steeds vaker diabetes en doen een groter beroep op zorg (bron: nota Lokaal Gezondheidsbeleid 2016-2019).

Het belang c.q. de urgentie van regelmatig sporten en bewegen is genoegzaam bekend, maar zal zeker bij de hiervoor genoemde groepen nog beter voor het voetlicht gebracht moeten worden. Het is van algemeen maatschappelijk belang dat iedereen zich bewust is van de preventieve werking van sport en bewegen: fitte en gezonde inwoners zijn minder vaak ziek en hebben minder en korter hulp nodig van zorgverleners. Ouderen die regelmatig bewegen blijven langer mobiel en zijn beter in staat om zelfstandig te (blijven) wonen.

Met onze voorzieningen en sportief te gebruiken openbare ruimte creëren we de fysieke randvoorwaarden voor een gezonde leefstijl. Professionals in het onderwijs (vakdocenten bewegingsonderwijs, sportfunctionarissen) dichten wij een belangrijke rol toe bij het enthousiasmeren van kinderen voor sport en bewegen als vanzelfsprekende basis voor een gezonde leefstijl. Onze sportfunctionarissen van Team4Talent en beweegcoaches ontwikkelen programma's voor mensen die (meer) willen sporten en bewegen. Maar onze (inactieve) inwoners hebben uiteraard vooral ook een eigen verantwoordelijkheid voor een gezonde invulling van hun leven!

Binnen de sportsector hebben we ook een verantwoordelijkheid een gezonde leefstijl te propageren. In de wetenschap dat een sportvereniging een belangrijke sportieve en sociale ontmoetingsplaats is, kan de sportkantine een belangrijke rol vervullen in het voedingspatroon van haar leden. Sinds januari 2016 zijn er 441 sportkantines in Nederland die zich een Gezonde Sportkantine mogen noemen. Uit landelijke cijfers blijkt dat 60% van de bezoekers (52% van de ouders) vindt dat er een gezonder aanbod moet komen in sportkantines. Wij moedigen sportverenigingen aan zich aan te sluiten bij de Gezonde Sportkantine.

Het is onze *ambitie* om sport en bewegen nog meer te associëren met een gezonde leefstijl. Onder meer door middel van publiciteit, inzet van vakdocenten, sportfunctionarissen en beweegcoaches en gezonde sportkantines willen wij er toe bijdragen dat in 2020 meer inwoners van onze gemeente voldoen aan de Nederlandse Norm voor Gezond Bewegen. Los van de eigen verantwoordelijkheid van onze inwoners zet de gemeente zich actief in om een gezonde leefstijl te promoten. Wij verwachten van 'aanjagers' als de sportraad en het sportplatform, Team4Talent, de beweegcoaches, stichting Jeugd- en Jongerenwerk Midden-Holland en stichting Welzijn en Ondersteuning Pijnacker-Nootdorp dat zij nut en noodzaak van sport en bewegen niet alleen binnen de sport, maar ook binnen het onderwijs en de zorg goed voor het voetlicht brengen en verbinding en samenwerking tussen deze sectoren tot stand brengen.

---

⁶ Nederlandse Norm Gezond Bewegen: gedurende tenminste vijf dagen per week 30 minuten matig intensieve lichaamsbeweging. Voor kinderen, jongeren en mensen met overgewicht is het gewenste aantal minuten per dag tenminste 60.

6. SPORT 2.0: VERANDERENDE BEHOEFTE EN NIEUWE (TECHNISCHE) ONTWIKKELINGEN

De wereld om ons heen verandert in rap tempo. De 'moderne' sporter heeft andere behoeftes. Smartphones, social media, apps, go-pro camera's bieden nieuwe mogelijkheden. Door slim gebruik te maken van deze mogelijkheden komt het verwezenlijken van de hiervoor beschreven ambities dichterbij.

De vervluchtiging van de vrijetijdsbesteding (leidend tot een 'zapgedrag' tussen verschillende sport- en beweegvormen) en verdergaande individualisering en consumentengedrag vragen veel van sportaanbieders. Diverse sportbonden nemen initiatieven om wedstrijd sport interessant te houden voor jong en oud (denk bijvoorbeeld aan walking football, een nieuwe voetbalvorm voor 60-plussers die op hun oude dag nog actief willen zijn).

Zoals bij sportscholen al gebruikelijk staan ook sportaanbieders als verenigingen voor de uitdaging arrangementen te maken voor doelgroepen met verschillende behoeftes. Moderne communicatiemiddelen moeten worden ingezet om bestaande leden ('klanten') goed te informeren en potentiële nieuwe leden te verleiden.

Het is onze *ambitie* om de komende jaren meer en beter gebruik te (laten) maken van de mogelijkheden die (technische) innovatie ons biedt. Wij willen daarvoor een 'denktank' oprichten die experimenteerruimte krijgt om ontwikkelingen om te zetten in concrete toepassingen. Ideeën die daarbij leven zijn een online platform en/of een digitale beursvloer waar op innovatieve wijze (nieuwe) vraag en (nieuw) aanbod bij elkaar gebracht gaat worden.

FINANCIËN

Het financiële kader voor sport en bewegen wordt voor een belangrijk deel bepaald door de [meerjarenbegroting 2017-2020](#). In het volgende overzicht zijn de budgetten voor sport en bewegen weergegeven.

		Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2017	2018	2019	2020
Binnensport	opbrengsten	€ 508.664	€ 508.664	€ 508.664	€ 508.664
	uitgaven	€ 1.829.479	€ 1.799.339	€ 1.784.427	€ 1.771.458
	saldo	€ -1.320.815	€ -1.290.675	€ -1.275.763	€ -1.262.794
Buitensport	opbrengsten	€ 315.337	€ 315.337	€ 315.337	€ 315.337
	uitgaven	€ 972.672	€ 1.010.821	€ 1.063.770	€ 1.048.216
	saldo	€ -657.335	€ -695.484	€ -748.433	€ -732.879
Zwembad De Viergang	opbrengsten	€ 143.489	€ 143.489	€ 143.489	€ 143.489
	uitgaven	€ 354.371	€ 351.994	€ 349.617	€ 339.017
	saldo	€ -210.882	€ -208.505	€ -206.128	€ -195.528
Team4Talent (sport)	loonkosten 6,0 fte	€ 300.000	€ 300.000	€ 300.000	€ 300.000
	activiteitenbudget	€ 6.750	€ 6.750	€ 6.750	€ 6.750
	totaal kosten	€ 306.750	€ 306.750	€ 306.750	€ 306.750
	rijksbijdrage	€ 120.000	€ 120.000	€ 120.000	€ 120.000
	gemeente PN	€ 130.000	€ 130.000	€ 130.000	€ 130.000
	bijdrage partners	€ 56.000	€ 56.000	€ 56.000	€ 56.000
	totaal dekking	€ 306.000	€ 306.000	€ 306.000	€ 306.000
Beweegcoaches	loonkosten 1,5 fte	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000	€ 75.000
	activiteitenbudget	€ 5.000	€ 5.000	€ 5.000	€ 5.000
	totaal kosten	€ 80.000	€ 80.000	€ 80.000	€ 80.000
	rijksbijdrage	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000
	stelpost 2016 uitbreiding	€ 20.000	€ 20.000	€ 20.000	€ 20.000
	bijdrage partners	€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000
	totaal dekking	€ 80.000	€ 80.000	€ 80.000	€ 80.000
Sportbeleid/breedtesport	budget	€ 10.803	€ 10.803	€ 10.803	€ 10.803

Met het [Stimuleringsfonds particulier initiatief](#) biedt de gemeente maatschappelijke organisaties een subsidieregeling voor ondersteuning van structurele en eenmalige activiteiten en evenementen. Jaarlijks is € 100.000 beschikbaar. De raad heeft in 2017 eenmalig € 112.000 extra beschikbaar gesteld. Voor verenigingen kan dit Stimuleringsfonds een ‘prikkel’ zijn om bijvoorbeeld activiteiten te ontwikkelen ten behoeve van het activeren van aandachtsgroepen (zie ook hoofdstukken 2 en 4).

Het [jeugdsport- en cultuurfonds](#) maakt cultuur of sporten mogelijk voor kinderen van 4 tot 18 jaar. Het gaat dan om kinderen uit gezinnen met lage inkomens. Met bijdragen uit het fonds moet voorkomen worden dat deze kinderen in een sociaal isolement raken. Jaarlijks is hiervoor € 75.000 beschikbaar.

De budgetten die in het overzicht en in de investeringsplanning 2017 en verder zijn opgenomen voor de binnensport, de buitensport en het zwembad zijn noodzakelijk om ambities te verwezenlijken met betrekking tot de intrinsieke waarde van sport (sport als doel). Om sport en bewegen ook de komende jaren als middel in te kunnen blijven zetten gaan we door met het beschikbaar stellen van budgetten voor Team4Talent, de bewegcoaches en sportbeleid/breedtesport. Voor de uitvoering van nieuwe actiepunten (zie ons uitvoeringsprogramma) is een budget van € 10.000 opgenomen. Als bij de implementatie van het uitvoeringsprogramma blijkt dat aanvullende middelen nodig zijn dan worden hiervoor voorstellen gedaan aan de raad.

BIJLAGE 1. OVERZICHT SPORTVOORZIENINGEN

Buitensportvoorzieningen Pijnacker-Nootdorp			
Pijnacker - sportcomplex De Groene Wijdte			
vereniging	sport	adres	voorzieningen
Oliveo	voetbal	Sportlaan 2, 2641 AZ te Pijnacker	samen 4,25 kunstgrasvelden en 5 natuursgrasvelden
DSVP	voetbal	Sportlaan 4, 2641 AZ te Pijnacker	
HCP	hockey	Sportlaan 6, 2641 AZ te Pijnacker	
			1 semi-waterveld, 2 zandkunststofvelden en oefenveld van 25x35m
RCP	ruitersport	Sportlaan 19, 2641 AZ te Pijnacker	binnenbak 20x40m
			buitenbak 20x40m
IJVP	schaatsen	Sportlaan 17, 2641 AZ te Pijnacker	400m landijsbaan
Phoenix	hondensport	Sportlaan 9, 2641 AZ te Pijnacker	oefenterrein
De Fanaten	hondensport	Sportlaan, 2641 AZ te Pijnacker	oefenterrein
Folâtre	petanque	Sportlaan 7, 2641 AZ te Pijnacker	36 buitenbanen
			15 binnenbanen
TVP	tennis	Sportlaan 3, 2641 AZ te Pijnacker	14 banen
Avanti	korfbal	Sportlaan 1, 2641 AZ te Pijnacker	2 zandkunststofwedstrijd velden
			1 grastrainingsveld 50x65m
Pijnacker - Keizershof mfa Het Nest			
Oliveo handbal	handbal	Zilverreigerdreef 111	2 verharde buitenhandbalvelden
Pijnacker - Hoogseweg			
BGV	ruitersport	Hoogseweg 27, 2642 KN te Pijnacker	1 binnenbak 20x60m
			1 binnenbak 20x40m
			buitenbak in ontwikkeling
Nootdorp - sportcomplex Centrum			
SV RKDEO	voetbal	Sportparkweg 34, 2631 GA te Nootdorp	5 velden (2 kunstgras, 1 Grassmaster en 2 natuurgras)
Nootdorp - sportcomplex 's Gravenhout			
SV Nootdorp	voetbal	De Poort 8, 2631 PT te Nootdorp	4 velden (1 kunstgr en 3 natuurgras)
NTC	tennis	Laan van Floris de Vijfde 1, 2631 WL te Nootdorp	12 banen
Nootdorp - sportcomplex Dobbeplass			
Ntd. IJclub	schaatsen	Oudeweg 74, 2631 PB te Nootdorp	400m combinatiebaan
De Postduif	duivensport	Oudeweg 74b (?), 2631 PB te Nootdorp	clubgebouw
Delfgauw			
Vereniging	sport		voorzieningen
Voorwaarts*	schaatsen	Rijksstraatweg 35, 2645 BR te Delfgauw	400m landijsbaan
Binnensportvoorzieningen Pijnacker-Nootdorp			
Pijnacker			
Voorziening	Naam		afmeting
Sporthal	De Viergang	Sportlaan 1b, 2641 AZ te Pijnacker	37x51x9m
Sporthal	Het Nest	Zilverreigerdreef 111, 2643 MC te Pijnacker	28x44x7m
Sportzaal	Koningshof	Aan het baken 2, 2641 JN te Pijnacker	22x29x7m
Sportzaal	Gantellaan	Gantellaan 1, 2642 JK te Pijnacker	16x28x7m
Gymnastieklokaal	Goudenregensingel	Goudenregensingel 20a, 2641 AV te Pijnacker	12x21x5,5m
Zwembad	De Viergang	Noordweg 79, 2641 AZ te Pijnacker	wedstrijdbad 25x12,5m
			recreatiebassin
Sporthal*	DSVP voetbal	Sportlaan 4, 2641 AZ te Pijnacker	24x44x7m
Sporthal*	Oliveo voetbal	Sportlaan 2, 2641 AZ te Pijnacker	20x40x5,5m
Ballonhal*	TVP tennis	Sportlaan 3, 2641 AZ te Pijnacker	2 tennisbanen
Nootdorp			
Sporthal	's Gravenhout	De Poort 10, 2631 PT te Nootdorp	28x44x7m
Sportzaal	Jan Janssen	Sportparkweg 34, 2631 GA te Nootdorp	22x28x7m
Sporthal*	SV RKDEO	Sportparkweg 34, 2631 GA te Nootdorp	24x44x7m
Ballonhal*	NTC	Laan van Floris de Vijfde, 2631 WL te Nootdorp	2 tennisbanen
Delfgauw			
Sporthal	Emerald	Florijnstraat 1, 2645 HH te Delfgauw	24x44x7m

* Privaat eigendom

BIJLAGE 2. TEAM4TALENT, BEWEEGCOACHES, AGENDA SOCIAAL DOMEIN EN KERNTAMS

Team4Talent

Team4Talent is de werknaam van onze combinatiefunctionarissen sport (en cultuur). De combinatiefunctionarissen komen voort uit de landelijke regeling Brede impuls combinatiefuncties (www.combinatiefuncties.nl). Pijnacker-Nootdorp doet sinds 2013 mee met deze regeling. In totaal gaat het bij ons om 7,9 fte, waarvan 6,0 fte voor sport. De overige fte worden besteed aan cultuur (1,5 fte) en coördinatie (0,4).

Onze gemeente heeft gekozen voor een 'collectieve' invulling van de regeling. Dit betekent dat de combinatiefunctionarissen van Team4Talent actief zijn voor alle (!) 21 scholen, vier kinderopvangorganisaties, vier sportorganisaties en de Lionsclub. Deze 30 organisaties participeren niet alleen organisatorisch, maar ook financieel in Team4Talent. Dit betekent dat zij voor 20% van de kosten bijdragen. De overige financiële bijdrage is verdeeld over rijk (40%) en gemeente (40%).

Onze visie, doelstellingen, projecten en activiteiten zijn langs de volgende vier programmalijnen vastgelegd in een werkprogramma:

1. *Sportieve en gezonde school*
  - Sport en bewegen onder jeugd en jongeren stimuleren
  - Meer en beter sportaanbod
  - Onderwijs verbinden met sportverenigingen
2. *Actieve buurt*
  - Verbetering leefomgeving
  - Bevordering ontmoeting en participatie
  - Stimulans eigen kracht en burgerinitiatief
3. *Sterke sportvereniging*
  - Versterken en ondersteunen sportverenigingen
4. *Culturele school*
  - Cultuur onder jeugd en jongeren stimuleren
  - Meer en beter cultuuraanbod
  - Leesbevordering
  - Onderwijs verbinden met lokaal cultureel aanbod

Eind 2016 is, na evaluatie, besloten om de inzet van Team4Talent met twee jaar te continueren voor de jaren 2017 en 2018. De combinatiefunctionarissen van Team4Talent richten zich op de doelgroep jeugd.

Bewegcoaches

In december 2016 is besloten tot uitbreiding van de regeling door middel van de inzet van twee bewegcoaches: één bewegcoach senioren (0,75 fte) en één bewegcoach aangepast sporten (0,75 fte). De bewegcoaches hebben als belangrijkste taak het bevorderen van een gezonde en actieve leefstijl bij de doelgroepen senioren en mensen met een beperking. Verder stimuleert de bewegcoach de samenwerking tussen sport-, zorg- en welzijnsprofessionals en voor de afstemming tussen projecten en activiteiten. Er wordt aansluiting gezocht bij bestaande (lokale) sport- en beweegaanbieders. De bewegcoach brengt vraag en aanbod bij elkaar en heeft een rol als initiator, verbinder en uitvoerder. Vier organisaties dragen financieel bij aan de inzet van de bewegcoaches: MEE/VTV, Ipse de Bruggen, Pieter van Foreest en SWOP. De inzet van de bewegcoaches is voornamelijk bepaald op drie jaar (2017 tot en met 2019).

Ontwikkelagenda sociaal domein

In de ontwikkelagenda sociaal domein staat beschreven welke stappen de drie netwerkpartijen Stichting Welzijn en Ondersteuning Pijnacker-Nootdorp, Bibliotheek Oostland en Stichting Jeugd- en Jongerenwerk Midden Holland de komende jaren ondernemen om tot meer en betere samenwerking te komen en daarmee de transformatie in het sociaal domein een impuls te geven. De drie netwerkpartijen richten zich op de volgende doelgroepen:

- Jongeren en hun ouders/opvoeders
- Mensen met een beperking in participatie en zelfredzaamheid, waaronder veel ouderen
- Werkzoekenden
- Statushouders
- (Tijdelijk) kwetsbare burgers

Het is de ambitie van de drie netwerkpartijen om deze doelgroepen in gezamenlijkheid effectiever en efficiënter te ondersteunen, waardoor zij zo zelfredzaam mogelijk worden en blijven participeren in onze samenleving. Uitgangspunt hierbij is de eigen kracht van mensen.

Kernteams

De kernteams zijn opgebouwd uit professionele hulpverleners. Iedere kern van onze gemeente beschikt over een kernteam. Het kernteam is er voor alle inwoners. Kernteams hebben een signalerende rol, geven informatie en advies, doen vraagverheldering/zorgbehoeftebepaling, bieden kortdurende vrij toegankelijke professionele hulp, verwijzen door naar gespecialiseerde hulp, doen zorgcoördinatie bij multi-probleemsituaties en treden op bij vermoedens van huiselijk geweld of onveilige kindsituaties.

BIJLAGE 3. ONDERWERPEN DIE GENOEMD ZIJN TIJDENS DE STARTBIJeenKOMST

Meedoen!

Bij dit thema gaat het om de volgende aandachtspunten: doelgroepenbeleid, jeugd, vergrijzing, sport als middel voor (re-)integratie en participatie, sportclinics voor iedereen, sociale cohesie, buurtsportcoaches (combinatiefunctionarissen voor alle doelgroepen), van 0-100, van wieg tot graf, jong & oud en leefstijl.

Sterke sportverenigingen

Bij dit thema gaat het om de volgende aandachtspunten: vrijwilligersbeleid, inzet bureau vrijwilligerswerk Pijnacker-Nootdorp, ondersteuning en stimulering bestuurlijk en technisch kader, samenwerking tussen besturen, verklaring omtrent gedrag (VOG), maatschappelijke stages, professionalisering, besturen, informatie- en kennisdeling, discussiëren met en over sport, pesten/normen en waarden, meedenkende lokale overheid en toegankelijkheid van faciliteiten.

Goede voorzieningen

Bij dit thema gaat het om de volgende aandachtsgebieden: duurzaamheid, speelplekken, capaciteit/aanbod, multifunctioneel en multidisciplinair gebruik, voorzieningen delen, toegankelijkheid, bereikbaarheid, betaalbaar/tarifering, openbare ruimte, zwembad, 'hekken weg', veiligheid en gezonde sportkantine.

Samenwerking en verbinding

Bij dit thema gaat het om de volgende aandachtspunten: samenwerking tussen sport, onderwijs en naschoolse opvang (ontwikkeling Integrale Kind Centra), samenwerking tussen sportverenigingen, inzet Team4Talent (combinatiefunctionarissen) voor alle doelgroepen, aansluiting sport/fysiotherapie/onderwijs/diëtiste, integratie doelgroepen, nso-school-kinderopvang-ouderen, zorg(instellingen), kruisbestuiving, en ontwikkeling Integrale Kind Centra (visie op onderwijs en opvang).

Gezonde leefstijl

Bij dit thema gaat het om de volgende aandachtspunten: gezondheid, gezond gewicht, langer zelfstandig, zelfredzaam, fysiotherapie, diëtiste, schoolbegeleiding / mrt, consultatiebureaus / Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG), de Gezonde school / de gezonde sportkantine, signalering en monitoring, vakleerkrachten op school, beweegarmoede en sportagoog.

Sport 2.0: veranderende behoeften en de invloed van technische ontwikkelingen

Bij dit thema gaat het om de volgende aandachtspunten: pop-up sporten, sportcarrousel, strippenkaart, variabele abonnementen en lidmaatschappen, alternatieve lidmaatschappen, flexibiliteit, gebruik social media, nieuwe vormen van sport, sportapp PiNo en nieuwe businessmodellen voor sportverenigingen.

bezoek Oranjeplein 1, 2641 EZ Pijnacker

post Postbus 1, 2640 AA Pijnacker

telefoon 14 015

e-mail info@pijnacker-nootdorp.nl

internet www.pijnacker-nootdorp.nl